

K PROBLEMATIKE DEFINOVANIA VLASTNÍCKEHO PRÁVA

MGR. MATEJ MLKVÝ
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA PRÁVNÝCH DEJÍN

Abstrakt

Cieľom príspevku je poukázať na problémy tradičnej koncepcie vlastného práva ako absolútneho subjektívneho práva, ktoré sa najviac prejavujú pri snahe o jeho vymedzenie. Na podklade historického vývoja v českých a slovenských podmienkach príspevok mapuje dva základné metodologické prístupy k vymedzeniu vlastníctva ako abstraktného a ako typového pojmu. Pozornosť je venovaná aj dvom prevládajúcim právnym konštrukciám vlastného práva, ktoré v klasifikácii právnej vedy predstavujú mocenskú a sociologickú teóriu.

MLKVÝ, MATEJ. K problematike definovania vlastného práva. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, roč. 3, 2011, č. 6, s. 89-100.

Úvod

Máloktorý právny inštitút civilného práva sa tak vzpiera definícii ako inštitút vlastného práva. Pravdepodobne prvotná myšlienková asociácia právnika z kontinentálnej jurisdikcie pri pojme „vlastnícke právo“ je jeho znak absolútosti, teda že ide o subjektívne právo vynútiteľné proti komukoľvek. Niektorí ho môžu dokonca považovať za prototyp absolútneho subjektívneho práva. Takéto chápanie pojmu je však len fiktívnou právnou konštrukciou vlastnou pre kontinentálne právne systémy. V nasledujúcom texte načrtujeme niektoré problémy s touto konštrukciou, ktoré sa naplno prejavujú pri snahe o vymedzenie pojmu.

Koncepciu vlastného práva ako absolútneho subjektívneho práva spochybňuje na filozofickej báze už Immanuel Kant. V Kantovej filozofii subjektívne práva nie sú hmotné empirické entity (*possessio phenomenon*), ale len veci samy osebe (*possessio noumenon*). Práva ako noumenon nie sú na rozdiel od fenomenonu zmyslovo poznateľné, ale len rozumovo. Keďže sa však práva viažu na fenomenony vonkajšieho sveta, nastoľuje sa nám otázka, akým mechanizmom môžeme internalizovať niečo, čo je svojou povahou externé. Kant na túto otázku odpovedá tým, že je nutné prijať koncepciu vlastníctva, t.j. že určitá vec niekomu patrí. Aké podmienky však treba splniť na to, aby sme mohli tvrdiť, že vec niekomu patrí? Jednotlivec môže jednostranne vyhlásiť, že vec patrí jemu, no toto vyhlásenie internalizuje vec len vo vzťahu k nemu. Vo vzťahu k ostatným členom spoločenstva, ktorých práva k danej veci sú týmto vyhlásením negované, ostáva vzťah jednotlivca

k tejto veci len jednoduchou fyzickou detenciou, pokiaľ takéto vyhlásenie nie je spoločensky autorizované. Autorizáciou nadobudne vyhlásenie kvalitatívne odlišný charakter, keďže všetci ostatní členovia sú povinní takéto vyhlásenie akceptovať.¹ Vlastníctvo k veci je teda v Kantovej filozofii odvodené od spoločenskej autorizácie a závisí len od spoločnosti, ako vlastnícke právo upraví, aké budú jeho subjekty, objekt, obsah, a teda aj obmedzenia. Absolútne či dokonca zvrchované právo vo význame nezávislého práva od práv iných osôb teda vlastnícke právo v skutočnosti nie je, lebo je závislé minimálne od sankcionovania spoločenstvom, do ktorého vlastník patrí.

Stále možno argumentovať, že vlastnícke právo napriek tomu, že nie je absolútne vo vzťahu k spoločenstvu, resp. k štátu, je potrebné vymedziť ako absolútne vo vzťahu vlastníka k iným súkromnoprávnym subjektom. Takáto koncepcia je nesporne odvodená z rímskoprávneho základu moderného súkromného práva. Dostatočne ilustrujúcim príkladom je najsilnejší a najúčinnnejší prostriedok ochrany vlastníckeho práva (kviritského vlastníctva) známy rímskemu právu – reivindikačná žaloba. Podľa tejto žaloby sa tvrdilo vlastnícke právo podľa civilného práva žalobcu (aktívne legitimovaný bol kviritský vlastník), pričom žalovaný, ktorý sa v intencii žaloby nespomína (uvedený je len v žalobnej kondemnácii), takúto povinnosť nemá.² Absencia žalovaného v intencii žaloby dokazuje, že vlastník tvrdil svoje vlastnícke právo *erga omnes*.

Ochranu vlastníctva k veci však nemusíme nevyhnutne zabezpečiť pomocou vlastníckeho práva ako absolútneho práva, ktoré sa môže dokonca javiť ako problematické.³ Jurisdikcie common law aplikujú model relatívnych vecnoprávných oprávnení, v ktorom nie je predmetom dokazovania vlastníctvo, ale len oprávnená držba. Tento systém je podobne ako naša forma posesórnej ochrany držby založený na žalobách z lepšieho práva (*maius ius*). Držiteľ veci v common law nemôže tvrdiť, že má výlučné právne panstvo nad vecou, môže len tvrdiť, že jeho právo k držbe (*right to possession*), ktoré common

¹ BROMLEY, D. Property rights: Locke, Kant, Pierce and the Logic of Volitional Pragmatism. In JACOBS, H. *Private Property in the 21st Century. The Future of an American Ideal*. Northampton : Edward Elgar Publishing, 2004, s. 21.

² Žalobná formula reivindikačnej žaloby znela: *Ak sa ukáže, že vec (presne označenie), o ktorú je spor, je kviritským vlastníctvom Aula Ageria, a ak nebude vrátená, akú bude mať cenu, na takúto sumu peňazí, sudca, odsúd' Numeria Negidia v prospech Aula Ageria; ak sa to nepreukáže, oslobod' ho!* [Si paret rem (označenie veci) qua de agitur ex iure Quiritium Auli Agerii esse neque ea res restituetur, quanti ea res erit, tantam pecuniam iudex Numerium Negidium Aulo Agerio condemna; si non paret, absolve!]. REBRO, K. – BLAHO, P. *Rímske právo*. Tretie doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2003, s. 135-136.

³ Petitórna forma ochrany v reivindikačnej žalobe kladie na vlastníka veci dôkazné bremeno preukázania vlastníckeho práva k žalovanej veci.

law označuje ako titul (*title*), je silnejšie ako právo iných osôb. Toto právo môže vzniknúť aj jednoduchým uchopením sa držby či detenciou veci. Logickým dôsledkom systému viacerých relatívnych práv k držbe konkrétnej veci je gradácia držobných titulov, pri ktorej rozhodujúcim kritériom je prednosť v čase a nie oprávnenosť držby, ako je to v našich podmienkach.⁴ Nikto teda nemusí preukázať v súdnom spore vlastníctvo voči všetkým, postačí, ak prostredníctvom vecnej žaloby preukáže právo staršie, ako je právo odporcu.⁵ Keďže pojmy vlastník a vlastníctvo nie sú v jurisdikciách common law nutné na zabezpečenie vecnoprávneho oprávnenia k veci voči tretej osobe, možno vyvodiť záver, že samotná koncepcia vlastníctva (*ownership*) je vo vecnom, resp. majetkovom práve (*law of property*) common law nepotrebná a nadbytočná.⁶

Z uvedeného je zrejmé, že koncepcia vlastníckeho práva je právna konštrukcia, ktorá nie je nevyhnutná na zabezpečenie ochrany vecnoprávneho vzťahu subjektu k svojej veci. V dôsledku rímskoprávneho dedičstva bol však v kontinentálnych jurisdikciách tento vzťah zabezpečený primárne prostredníctvom reivindikačnej žaloby (v Slovenskej republike § 126 ods. 1 OZ), ktorá používa pojmy „vlastník“ a/alebo „vlastnícke právo“. Následne sa však pred zákonodarcom, no najmä pred jurisprudenciou vytvára potreba tieto pojmy vymedziť, aby bolo možné pod ne subsumovať tie skutkové podstaty, ktoré zákonodarcu zamýšľal. Pokusy a konečné zlyhanie jurisprudencie v tomto smere dobre ilustruje vývoj v českých a slovenských podmienkach.

⁴ V Anglicku je precedenčným prípadom v tomto smere spor *Armory v. Delamirie* z roku 1772. Kominársky učeň pri čistení komína objavil náhodne zlatý prsteň, ktorý následne odniesol k zlatníkovi s cieľom oceniť predmet. Jeden z pracovníkov v zlatníctve odstránil z prsteňa drahokamy pod zámienkou váženia, následne oznámil cenu svojmu pánovi, ktorý ju ponúkol kominárskemu učňovi. Ten ponúknutú cenu odmietol a požadoval vrátenie prsteňa, pracovník mu však odovzdal len samotný prsteň bez drahokamov. V následnom súdnom spore bol kominársky učeň úspešný, keďže predmetom súdneho skúmania bolo len zistenie, kto má lepšie právo držať vec. Držba kominárskeho učňa bola skoršia ako držba zlatníka (resp. jeho pracovníka), a preto bola aj silnejšia, čo by však neplatilo v prípade, ak by stranou sporu bola osoba, ktorá prsteň v komíne stratila alebo skryla. Držba učňa bola preto relatívna – bola silnejšia ako držba zlatníka, no slabšia ako držba osoby, ktorá prsteň skryla či stratila (táto osoba však nebola stranou sporu). V súdnom spore nebola tradične prípustná námietka tvrdenia, že iná osoba, ktorá nie je stranou sporu pred súdom, má lepšie právo k veci ako protistrana (námietka *ius tertii*).

⁵ *No one is ever called on to demonstrate an ownership good against all men; he does enough even in a proprietary action if he proves an older right than that of the person whom he attacks.* BUCKLAND, W.W. – McNAIR, A.D. *Roman Law and Common Law*. New York : Cambridge University Press, 2008, s. 67.

⁶ Porovnaj napr. BIRKS, P. *English Private Law*. Zv. 1. New York : Oxford University Press, 2000, s. 218-219.

Konstrukcia vlastníckeho práva ako abstraktného pojmu a typového pojmu

Modernú konštrukciu vlastníctva na našom území významne ovplyvnil právny vývoj v nemeckom jazykovom priestore v priebehu 19. a 20. storočia. Ide predovšetkým o pôsobenie pandektistickej právnej školy, ktorá systematizovala rímske právo do podoby známej dnes a ktorá následne významne ovplyvnila kodifikáciu nemeckého občianskeho práva. Nemecká kodifikácia mala významný vplyv na väčšinu novších civilných kodifikácií v kontinentálnych jurisdikciách.

Pandektistická škola ako základný výstavbový prvok svojho systému použila abstraktný právny pojem. V prvej fáze sa z určitého spoločenského vzťahu objektívne existujúcom v reálnom (vonkajšom) svete abstrahovali a zovšeobecniť jednotlivé, navzájom izolované znaky ako pojmovú nutnosť („*begrifflich notwendige*“).⁷ Súbor týchto znakov vytváral právny pojem, pričom ich prítomnosť alebo absencia boli určujúce pre možnosť subsumpcie určitej skutkovej podstaty pod daný pojem. V druhej fáze sa vynechaním určitých znakov vytvárali právne pojmy vyššej abstraktnej úrovne. V súlade s hegelianskou logikou bol abstraktný pojem najvyššieho stupňa vytváraný vždy len dvojicou nižších pojmov v dialektickom protiklade (napr. právne významné „niečo“ je buď subjekt práv, alebo objekt práv, subjektívne práva sú buď absolútne, alebo relatívne, veci sú buď hnutelné, alebo nehnuteľné atď.). Takáto klasifikácia bola vždy vo forme „buď-alebo“, teda charakterizovaná myslením v alternatívach, ktoré vylučovalo existenciu pojmu mimo dialektickej dvojice. Pre systém celkovo platilo, že čím väčší bol stupeň abstrakcie pojmu (a tým väčší počet skutkových podstatí subsumovateľných pod daný pojem), tým bol obsahovo prázdnejší (mal čoraz znižujúci sa počet pojmových znakov).⁸

Konečným cieľom takéhoto systému bol ideál subsumovateľnosti akejkoľvek skutkovej podstaty pod určitý abstraktný pojem. Výhodou takéhoto systému bola jeho prehľadnosť a schopnosť dať veľkému počtu spoločenských vzťahov rozličného druhu spoločného menovateľa a tým zabezpečiť ich jednotnú právnu reguláciu. Kritika systému vybudovanému na abstraktných pojmoch však vyčítala, že je budovaný na úkor prehľadnosti tých významových súvislostí, ktoré vyplývajú zo zásadných hodnotových meradiel a právnych princípov, ktoré sú nevyhnutné pre pochopenie právnej úpravy

⁷ LARENZ, K. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 6. prepracované vydanie. Berlin : Springer-Verlag, 1991, s. 454.

⁸ LARENZ, K. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 6. prepracované vydanie. Berlin: Springer-Verlag, 1991, s. 455.

ako takej.⁹ Na odstránenie týchto nedostatkov nie je možné právny systém budovať len na abstraktno-pojmovom základe, ale je ho potrebné doplniť o tzv. právne typy (*Rechtstypus*) a tzv. funkcionalistické pojmy (*funktionsbestimmte Rechtsbegriffe*).¹⁰

Právny typ je viacvýznamová myšlienková forma a podobá sa „pomerne názornému všeobecnému obrazu“ (*komparativ anschauliches Allgemeinbild*).¹¹ Typy vznikajú podobne ako abstraktné pojmy zovšeobecnením určitých vlastností, no na rozdiel od abstraktných pojmov vytvárajú tzv. pohyblivý systém (*bewegliches System*) v zmysle, že nie všetky typové znaky musia byť súčasne prítomné, aby sme mohli podradiť určitú skutkovú podstatu pod typ.¹² Navyše existuje medzi týmito znakmi funkčná významová väzba. V konkrétnom prípade môže jeden prvok právneho typu vystúpiť do popredia a druhý byť zatlačený do úzadia, pričom hranica medzi typmi je pohyblivá, t.j. typy môžu na rozdiel od abstraktných pojmov prechádzať z jedného do druhého. Na rozdiel od abstraktných pojmov nám umožňujú aj vytváranie prechodných a zmiešaných typov (osobitne významných v záväzkovom práve).

Moderný právny systém (v Larenzovej metodológii tzv. vonkajší systém práva) je charakteristický vzájomnou kombináciou abstraktných pojmov a typov. Klasifikácia vecných práv ako absolútnych subjektívnych práv je abstraktno-pojmová tak isto ako dialektický protiklad vlastníctva ako plného vecného práva a súboru práv k cudzím veciam ako obmedzených vecných práv. Samotný pojem vlastníctvo sa však dá charakterizovať tak pojmovo abstraktné, ako aj typovo, čo ilustruje vývoj pojmu v česko-slovenských podmienkach.

⁹ LARENZ, K. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 6. prepracované vydanie. Berlín : Springer-Verlag, 1991, s. 456.

¹⁰ LARENZ, K. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 6. prepracované vydanie. Berlín : Springer-Verlag, 1991, s. 461 a nasl.

¹¹ KRETSCHMAR, P. *Über die Methode der Privatrechtswissenschaft*. Leipzig: Veit, 1914, s. 400.

¹² Larenz rozoznáva mimo iného empirický typ (*empirische Typus*), ktorý predstavuje zovšeobecnenie určitých v reálnom svete sa nachádzajúcich vecí alebo procesov (napr. hospodárske zvieratá), logický ideálny typ (*logische Idealtypus*), ktorý je odvodený z empirického typu, ale nemusí sa kvôli svojej požiadavke na obsahovú čistotu vyskytovať v reálnom svete (napr. slobodné trhovú hospodárstvo) a normatívny ideálny typ (*normative Idealtypus*), ktorý nemá za cieľ byť odrazom reality ako predchádzajúce typy, ale predobrazom (napr. Platónov štát). Ak k budovaniu posledne zmieneného typu pristúpia okrem normatívnych prvkov aj empirické, stáva sa z neho normatívny reálny typ (*normative Realtypus*). LARENZ, K. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 6. prepracované vydanie. Berlín : Springer-Verlag, 1991, s. 463 a nasl.

Právne vymedzenie a jeho kritika v našom právnom prostredí

Prvý a jediný občianskoprávny kódex platný na území bývalej ČSR obsahujúci legálnu definíciu vlastníctva bol Rakúsky všeobecný občiansky zákonník z roku 1811 (ABGB). Vychádzajúc ešte z prirodzenoprávnej koncepcie, ABGB prijal typovú definíciu, čo sa stalo predmetom neskoršej kritiky civilistiky ovplyvnenej nemeckou pandektistikou.

ABGB rozlišoval vlastníctvo v subjektívnom a objektívnom význame slova. Vlastníctvo v objektívnom význame slova vymedzoval § 353 ABGB, podľa ktorého „*Vše, co někomu náleží, všechny jeho hmotné a nehmotné věci, služí jeho vlastnictví.*“ Nasledujúci § 354 ABGB obsahoval definíciu vlastníctva v subjektívnom zmysle: „*Vlastnictví, jako právo posuzováno, jest oprávněním, s podstatou a užitky věci podle své vůle nakládati a každého jiného z toho vyloučiti.*“ Oprávnenia vlastníka staršia právna veda rozdeľuje na pozitívne (vlastník je oprávnený nakladať s vecou ľubovoľným spôsobom vrátane zničenia veci – *ius abutendi*) a negatívne (vlastník je oprávnený kohokoľvek iného vylúčiť z pôsobenia na vec – *ius exclusionis*),¹³ príp. na práva požívacie (*ius usus et ususfructus*) a práva vlastnícke (právo nakladať s podstatou veci, *ius alienandi, tuendi et vindicandi*).

Na subjektívnu definíciu vlastníctva sa zamerala kritika z dôvodu, že pristupuje k definícii z údajne metodologicky nesprávnej pozície, keď sa snaží definovať vlastníctvo prostredníctvom výpočtu jednotlivých oprávnení vlastníka, resp. vystihnúť podstatu vlastníckeho práva. Takejto kritike však nebol podrobený len rakúsky občiansky zákonník. Popredný predstaviteľ predvojnovvej česko-rakúskej civilistiky Antonín rytier Randa napríklad tvrdil, že aj definície obsiahnuté v pruskom zemskom práve a francúzskom občianskom zákonníku sú nesprávne, keďže môžu nastať prípady, že ani právo k podstate (substancii) v zmysle § 354 ABGB neprináleží vlastníkovi (napr. služobnosť kameňolomu – *s. lapidis eximendi*).¹⁴ Z uvedeného je zrejmé, že typová definícia nevyžadujúca si nevyhnutnú prítomnosť všetkých jej prvkov nenašla u Randu pochopenie.

Samotný Randa predostrel právnu definíciu vlastníctva ako bezprostrednej, teda najzvrchovanejšej právnej moci nad hmotnou vecou alebo správnejšie povedané pojmovej právnej možnosti priameho a neobmedzeného nakladania s hmotnou vecou.¹⁵ Randa vo svojej úvahe tvrdí, že ak je teda vlastníctvo právnu mocou vládnuť veci ľubovoľným a nanajvýš zvrchova-

¹³ Napr. ARNDTS, C.L. *Učební kniha pandekt. I.-III. díl.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 213.

¹⁴ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* 7. vydanie. Praha : Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922, s. 2.

¹⁵ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* 7. vydanie. Praha : Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922, s. 1-2.

ným spôsobom, nemožno povedať, že vlastníctvo je sumou alebo jednotou všetkých jednotlivých oprávnení, ktoré si možno k veci domyslieť.¹⁶ Podstata vlastníctva ako všeobecného právneho panstva je chápaná ako niečo, čo prekračuje jednoduchý súčet typických oprávnení vlastníckeho vzťahu. To oprávňuje Randu urobiť záver, že rozoznávanie práv k podstate a k pôžitkom je nielen zbytočné, ale aj nebezpečné, keďže pripúšťa interpretáciu, že absencia jediného čiastkového oprávnenia má za následok neexistenciu vlastníckeho práva.¹⁷ S Randovou koncepciou sa môžeme stotožniť, len ak prijmeme vymedzenie vlastníctva ako abstraktného pojmu so všetkým, čo k tomu náleží. Takáto definícia nám nehovorí nič o právnom zmysle inštitútu ani o jeho funkčných väzbách na ostatné inštitúty právneho systému. Výraz, že vlastníctvo je najzvrchovanejšia právna moc nad vecou, slúži len na ohraničenie pojmu od svojho dialektického protikladu – súboru obmedzených vecných práv (práv k cudzím veciam).¹⁸

V medzivojnovom období bola aj Randova definícia podrobená kritike normativistickou školou, ktorá tvrdila, že Randa vystihol len právne následky vlastníctva a nie samotnú skutkovú podstatu, t.j. abstraktný pojem nebol vymedzený správne. Normativistická škola berie ustanovenia § 353 a 354 ABGB len ako programatické (úvodné) vety a pri systematickom výklade zákonníka dospieva k záveru, že vlastníctvo je „niečo“, čo je dané, len čo sa dovŕši splnenie tzv. podmienok vzniku vlastníctva, a čo trvá, dokiaľ sa nedovŕšia podmienky zániku vlastníctva.¹⁹ Čo sme uviedli o problematickej výpovednej hodnote Randovej definície, platí o to viac v tomto prípade. Ostatne si toho pravdepodobne boli vedomí aj samotní autori *Komentára k československému obecnému zákoníku občanskému*, ktorí sa snažili o diferenciáciu vlastníctva ako sociálnej a ako právnej kategórie. Vlastníctvo ako sociálna kategória (*dominium commercii*) je podľa Roučka tisícročný sociálny inštitút, ktorý umožňuje určitému subjektu (vlastníkovi) podľa svojej ľubovôle užívať veci na svoje účely.²⁰ Naopak, vlastníctvo ako právna kategória (*dominium iuris*

¹⁶ RANDA, A. *Právo vlastnícké dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 7. vydanie. Praha : Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922, s. 3.

¹⁷ RANDA, A. *Právo vlastnícké dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 7. vydanie. Praha : Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922, s. 3-4.

¹⁸ Porovnaj napr. Larenzovu analýzu ustanovenia § 903 nemeckého Občianskeho zákonníka (BGB). LARENZ, K.: *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 6. prepracované vydanie. Berlín : Springer-Verlag, 1991, s. 459-460.

¹⁹ ROUČEK, F – SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Zv. 2. Praha : V. Linhart, 1935, s. 198-199.

²⁰ ROUČEK, F – SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Zv. 2. Praha : V. Linhart, 1935, s. 198.

constituti) je právny stav, ktorý so skutkovou podstatou vlastníctva (*causus-positio dominii*) spája určité právne následky (*norma dominii*) a v tomto prípade záleží len na autoritatívnom právnom vymedzení, ktoré skutočnosti musia byť dané, aby existoval právny stav vlastníctva.²¹ Sedláček vlastníctvo pokladá len za sociálnu kategóriu (stav, podľa ktorého určitý človek môže ľubovoľne používať určité predmety vonkajšieho sveta na svoje účely), ktorá nepredpokladá žiadne právne normy, dokonca explicitne tvrdí, že „*vlastnictví není žádným právem, že nemá s právem co dělati*“.²² V tejto súvislosti je preto namieste rozlišovanie pojmov vlastníctva a vlastníckeho práva, pričom vlastnícke právo predstavuje v koncepcii Sedláčka právu, zatiaľ čo vlastníctvo sociálnu dimenziu stavu vlastníctva.²³ Logický záver, že vlastníctvo nie je stav vytvorený právom, preto právo nemôže ani kategóriu vlastníctva zrušiť, je čiastočne dobovo politicky motivovaný a naráža na vývoj v sovietskom Rusku.

Sedláčekovo a čiastočne Roučekovo delenie, ktoré sa na jednej strane pokúša uniknúť obsahovej prázdnote vlastnej právnej abstraktno-pojmovej definície a na druhej strane sa pokúša vytvoriť okolo vlastníctva ako sociálnej kategórie určité materiálne jadro, ktoré nie je možné zasiahnuť právnou úpravou, ostáva sporné.²⁴ Ako sme už v úvode uviedli, Kant presvedčivo identifikuje potrebu uznania oprávnení spoločnosťou na to, aby sme mohli hovoriť o subjektívnom práve. Právo totiž musí spĺňať podmienku všeobecnej akceptovanosti a tým aj vymáhateľnosti, čo je nutne nadviazané na spoločenskú autorizáciu. Nezodpovedanou otázkou Sedláčkovej koncepcie ostáva, čo vlastníctvo spoločensky autorizuje, ak nie práve právny systém.

²¹ ROUČEK, F – SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Zv. 2. Praha : V. Linhart, 1935, s. 198.

²² SEDLÁČEK, J. *Vlastnictví a vlastnícke právo*. Brno : Barvič & Novotný, 1919, s. 38. Z tohto vyvodzuje

²³ Delenie vlastníctva a vlastníckeho práva nie je v právnej literatúre všeobecne akceptované a oba pojmy sa často používajú zameniteľne. Ak sa vôbec pojmy vlastníctvo a vlastnícke právo dnes rozlišujú, tak vlastníctvo je považované za predmet vlastníckeho práva. HORÁK, O. *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním. Příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. Praha : Libri, 2010, s. 18.

²⁴ Tým, samozrejme, netvrdíme, že vlastníctvo nemôže byť vymedzené pre potreby iných vedných odborov ako sociologická, ekonomická či iná kategória.

Vývoj po roku 1948

Opustenie snahy definovať vlastníctvo a vlastnícke právo prostredníctvom abstraktného pojmu je zreteľne vidieť až po druhej svetovej vojne. Zmenené spoločenské a právne podmienky po roku 1948 ovplyvnili aj koncepciu vlastníckeho práva. Bolo upustené od mocenského prístupu k vlastníctvu, ktorý vychádzal z koncepcie vlastníctva ako najzvrchovanejšej právnej moci, ako práva výlučnej dispozície historicky odvodeného z chápania tohto inštitútu v rímskom klasickom práve v prospech sociologického prístupu. V marxistickom práve bolo vlastníctvo prevládajúco vymedzené ako právo jednotlivca alebo kolektívu privlastňovať si výrobné prostriedky a výrobky svojou mocou a vo svojom záujme na základe sústavy triednych vzťahov existujúcich v danej spoločnosti a v súlade s touto sústavou.²⁵ Na základe toho akademik Viktor Knapp vymedzil u nás vlastnícke právo pre potreby právneho systému ako právo si v daných spoločenských podmienkach prísvojovať vec svojou mocou, t.j. mocou nezávislou od súčasnej moci kohokoľvek iného k tejto veci.²⁶ Aj keď by sa dala Knappova definícia pokladať za typovú definíciu obsahujúcu funkčné vymedzenie pojmu, je napriek tomu na právne účely len obmedzene použiteľná. Knappovo vymedzenie totiž len v obmedzenej miere umožňuje subsumovanie skutkových podstat pod daný pojem, čo je napokon jedným zo základných účelov definícií pojmov v práve vôbec.

Nový prístup, ktorý nabúral dovtedy platný abstraktno-pojmový systém súkromného práva, je však významný aj z iného hľadiska. Abstraktno-pojmový systém zdôrazňoval konštrukciu vlastníckeho práva ako jednotného práva na rozdiel od súboru nezávislých práv.

V súkromnom práve pred rokom 1948 existoval len jeden druh vlastníctva, ktorý bol jednotný a vzťahoval sa na hnutelné, ako aj nehnuteľné veci bez ohľadu na subjekt vlastníckeho práva. Takáto koncepcia vlastníckeho práva ako jednotného absolútneho a pojmovo neobmedzeného práva však bola (a je) prevažne právnou fikciou. Vlastník bol a je vo svojich dispozičných oprávneniach s predmetom vlastníckeho práva obmedzený objektívnym právom, subjektívnymi právami tretích osôb alebo inými právnymi skutočnosťami uznanými na základe zákona. Staršia civilistika sa snažila teoreticky túto realitu preklenúť zdôrazňovaním len pojmovej, t.j. teoretickej neobmedzenosti vlastníckeho práva a dočasnosti obmedzenia vlastníckeho práva, ktoré keď odpadne, spôsobí, že vlastnícke právo sa stane nezaťaženým a do-

²⁵ VENEDIKTOV, A. V. *Státní socialistické vlastnictví*. Praha : Orbis, 1950, zv. 1, s. 31.

²⁶ LAZAR, J. – ŠVESTKA, J. *Občanské právo hmotné*. Praha : Panorama, 1987, zv. 1, s. 183 a nasl.

siahne svoj pôvodný objem bez toho, aby sa na to vyžadoval nejaký úkon vlastníka alebo iného subjektu (elasticita vlastníckeho práva).²⁷

Sociologický model umožňoval od tejto fikcie upustiť. V sociologickom prístupe vlastníctvo tvorilo súbor oprávnení, ktoré logicky môžu byť jednotlivu obmedzované, prípadne úplne odňaté. Keďže táto koncepcia bola oslobodená od dialektického protikladu abstraktno-pojmového systému, nebolo nutné zotrvávať na fikcii trvalej neobmedziteľnosti vlastníckeho práva.

Medzi mocenskou koncepciou vychádzajúcou z abstraktno-pojmového systému a sociologickou koncepciou vychádzajúcou z typovo-pojmového systému prebieha v kontinentálnych jurisdikciách dodnes „boj“. Väčšina štátov zotrváva pri tradičnejšom mocenskom prístupe, ktorý je prehľadnejší a súčasne vhodnejší pre riešenie sporov, keďže umožňuje ľahšiu subsumpciu skutkových podstát pod pojem. Realite však zodpovedá len minimálne a je daný len pojmovo.²⁸

Záver

Po spoločenských zmenách po roku 1989 sa česko-slovenská a neskôr slovenská a česká civilistika snažili nadviazať jednak na tradíciu buržoázneho práva spred roku 1948 a jednak na právne koncepcie tých kontinentálnych jurisdikcií, v ktorých nebola prerušená kontinuita tradičného civilného práva. V oblasti vecných práv to znamenalo mimo iného aj návrat k mocenskej teórii vlastníckeho práva.

Napriek tomu, že vlastnícke právo vo svojej mocenskej podobe bolo opätovne včlenené do rámca civilného práva, zákonodarca očividne riadiac sa klasickou rímskou maximou *omnis definitio in iure civili periculosa* nedefinoval pojmy vlastník, vlastníctvo alebo vlastnícke právo napriek tomu, že ich používa v právnych predpisoch rozličnej normatívnej sily vrátane ústavy. Tento postoj zákonodarcu je sčasti ospravedlniteľný, keďže nie jemu, ale tradične jurisprudencii prináleží úloha systematizovať súbor právnych noriem. Naša civilistická jurisprudencia však v tomto smere doposiaľ zlyháva. Napriek zrejмым definičným ťažkostiam (abstraktno-pojmová definícia prehliada funkčné systémové väzby v rámci právneho systému a typová zase kvôli premenlivosti jednotlivých znakov tvoriacich pojem kladie zvýšené ná-

²⁷ RANDA, A. *Právo vlastnícké dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 7. vydanie. Praha : Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922, s. 2-3, a LAZAR, J. *Občianske právo hmotné*. Tretie vydanie. Zv. 1. Bratislava : Iura Edition, 2006, s. 404.

²⁸ HORÁK, O. *Tzv. dělené vlastnictví v 19. a 20. století (K proměnám chápání tradičního pojmu v domácí právní vědě)*. Dostupné na internete: http://dvp.sehnalek.cz/files/prispevky/08_promeny/Horak_Ondrej.pdf [cit. 28-06-2011].

roky na logickú operáciu subsumpcie skutkových podstát pod právnu normu), rezignácia aspoň z doktrínálneho vymedzenia nie je vhodným riešením. V takomto prípade totiž rezignujeme z objektívneho štandardu právnej normy a nechávame do veľkej miery riešenie otázky, či určitý spoločenský vzťah môžeme považovať z hľadiska práva za vlastnícky, na subjektívne ad hoc posúdenie súdu či iného adjudikačného orgánu v spore.²⁹ Takýto postoj už môže v niektorých prípadoch hraničiť s porušením princípu právnej istoty.

Práve z hľadiska právnej istoty by bolo ideálnym riešením jednotné definovanie vlastníckeho práva pre celý právny systém.³⁰ Základom takejto definície by mohlo byť vymedzenie minimálneho reziduálneho práva k veci, ktoré ostáva vlastníkovi, aj keď všetky ostatné vlastnícke práva sú postúpené tretej osobe.³¹ Inými slovami, základom definície by bolo vymedzenie rigidného jadra vlastníckeho práva, ktoré už nepodlieha elasticite a dáva vlastníkovi aspoň tzv. holý vlastnícky titul (*dominium nudum*), doplnené o typové znaky vlastníckeho práva, ktoré sú spravidla prítomné, no nie sú pojmovo nevyhnutné. Zmenu v tomto smere však nemožno v dohľadnom čase očakávať, lebo v našej civilistike zrejme panuje konsenzus o vhodnosti status quo najlepšie vyjadrený v komentári k súčasnemu českému Občianskemu zákoníku, v ktorom stojí, že „na pokusy o podání stručné, exaktní a přitom výstižné definice vlastnictví je třeba patrně rezignovat a zůstat u vysvětlování podstaty vlastnictví bez snahy o definici“³².

Recenzent: JUDr. Marek Števček, PhD., prof. JUDr. Jozef Beňa, CSc.

MLKVÝ, MATEJ. Selected Problems in Defining the Right of Ownership. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, Vol. 3, 2011, No. 6, p. 89-100.

The aim of the article is to outline some of the problems of the traditional approach to regard the right of ownership as an absolute subjective right. The problems are most notable when it comes to attempts to define the ownership right. On the basis of historical development in the Czech and Slovak legal environ-

²⁹ Ide predovšetkým o určenie vlastníckeho práva k hnutelným veciam, keďže tieto nie sú spravidla na rozdiel od nehnuteľností registrované vo verejnom registri, na ktorý sa aplikuje princíp materiálnej publicity.

³⁰ Vyvarovali by sme sa problémom existujúcim v Spolkovej republike Nemecko, kde abstraktno-pojmová definícia obsiahnutá v Občianskom zákonníku (§ 903 BGB) nie je použiteľná pre vymedzenie garancie vlastníctva v zmysle ústavy (Čl. 14 GG). K tomu pozri LARENZ, K. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 6. prepracované vydanie. Berlin : Springer-Verlag, 1991, s. 459-460.

³¹ Porovnaj BUCKLAND, W. W. *Elementary Principles of Roman Private Law*. Cambridge : Cambridge University Press, 1912, s. 64.

³² ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. – HULMÁK, M. *Občanský zákoník. Komentář*. Zv. 1. Praha : C.H. Beck, 2008, s. 620.

ment the article analyzes two basic methodological approaches to its definition, first of which is to regard the ownership right as an abstract legal term and second of which is to regard it as a typical legal term. Attention is also given to the two dominant legal constructions of the ownership right, which the legal science labels as the “power” and “sociological” theories.